

Koroner Yoğun Bakım Ünitesinde Yatan Hastaların Algıladıkları Çevresel Stresörlerin Belirlenmesi

Determination of Environmental Stressors Perceived by Patients Hospitalized in the Coronary Intensive Care Unit

İlknur Bodur¹ Özlem Aslan²

¹ Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Genel Cerrahi Yoğun Bakım Ünitesi, Ankara, TÜRKİYE

² Ufuk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Ankara, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 05/07/2021

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 16/01/2022

© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Türkiye, Published online:05/12/2022

ÖZ

Amaç: Bu araştırma, koroner yoğun bakım ünitesinde yatan hastaların algıladıkları çevresel stresörlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı tipteki bu çalışma, bir hastanenin koroner yoğun bakım ünitesinde yatan 315 hasta üzerinde 01.08.2019-01.12.2019 tarihleri arasında yapıldı. Veri toplamak için, Hasta Tanıtım Formu ve Yoğun Bakım Ünitesinde Çevresel Stresörler Ölçeği (YBÜÇSÖ) kullanıldı. Veriler; SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edildi. Analiz sonuçları p<0.05 anlamlılık düzeyinde yorumlandı.

Bulgular: Hastaların YBÜÇSÖ'den aldıkları puan ortalaması 56.33±12.09 idi. Kadın hastalar, ortaokul mezunu olanlar, evli hastalar ve daha önce yoğun bakımda tedavi görmüş olanlar, yoğun bakımdaki stresörlerden, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha çok etkilenmişti (p<0.05). Periferik arter hastalığı olan hastalar, miyokard infarktüsü ve aritmi tanılı hastalardan, koroner arter hastalığı olanlar aritmi tanılı hastalardan, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük puanlar almıştı (p<0.05).

Sonuç: Koroner yoğun bakım ünitesinde yatan hastalar, yoğun bakımdaki çevresel stresörlerden belirli düzeylerde etkilenmişti. Hastaların bazı sosyodemografik ve klinik özellikleri; çevresel stresörleri algılama durumları üzerinde etkiliydi. Çevresel stresörlerin, hastalara ilişkin sosyodemografik ve klinik özellikler ışığında alınacak tedbirlerle kontrol altına alınması, bu süreçte standart bakım planlarının uygulanması yerine, bireye özgü bakım yaklaşımının uygulanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çevresel stres, hasta, hemşire, koroner yoğun bakım.

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to determine the environmental stressors perceived by patients hospitalized in the coronary intensive care unit.

Methods: This descriptive study was conducted on 315 patients hospitalized in the coronary intensive care unit of a hospital between 01.08.2019 and 01.12.2019. Patient Identification Form and Intensive Care Unit Environmental Stressor Scale (ICUESS) were used to collect data. Data were analyzed by using SPSS 22.0 program. Results were interpreted at a significance level of p<0.05.

Results: The mean ICUESS score of patients was 56.33 ± 12.09. Female patients, secondary school graduates, married patients and those previously treated in the intensive care unit were significantly more affected by the stressors in the intensive care unit (p<0.05). Patients with peripheral artery disease had lower scores than patients with myocardial infarction and arrhythmia, and those with coronary artery disease had lower scores than patients with arrhythmia (p<0.05).

Conclusion: Patients in the coronary intensive care unit were affected by environmental stressors in the intensive care unit at certain levels. Some sociodemographic and clinical characteristics of patients had affected the patients's perceptions. It is recommended to control environmental stressors with measures to be taken in the light of sociodemographic and clinical characteristics of patients, and to apply an individualized care approach instead of applying standard care plans in this process.

Keywords: Coronary intensive care, environmental stress, nurse, patient.

ORCID IDs of the authors: İB: 0000-0001-5511-1611; ÖA: 0000-0002-2150-5636

Sorumlu yazar/Corresponding author: Uzman Hemşire İlknur Bodur

Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Genel Cerrahi Yoğun Bakım Ünitesi, Ankara, TÜRKİYE

Bu araştırma, Ufuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde Yüksek Lisans Tezi olarak onaylanmıştır.

e-posta/e-mail: ilknurbodur89@gmail.com

Atıf/Citation: Bodur İ, Aslan Ö. (2022). Koroner yoğun bakım ünitesinde yatan hastaların algıladıkları çevresel stresörlerin belirlenmesi. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 5(3), 298-305. DOI:10.38108/ouhcd.962590

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Yoğun bakım üniteleri, genel durumları açısından hayati riskleri bulunan hastaların, yaşamsal fonksiyonlarının monitör ile izlendiği ve desteklendiği, teknolojik cihazlarla donatılmış, 24 saat süreyle hasta tedavisinin yapıldığı ünitelerdir (Candan Dönmez ve ark., 2020; Dinlegör Sekmen ve Ünsar, 2018). Bu üniteler, hastalar için yeni bir ortam olması ve kendine özgü ortam özellikleri (Gültekin ve ark., 2018) nedeniyle, hastalarda, fiziksel ve zihinsel strese neden olmaktadır (Bart ve ark., 2016; Zengin ve ark., 2019).

Bir hastanın diğer hastaların acı çekmesine ve ölümüne şahit olması, hastanın yaşadığı ağrı, ziyaret sürelerinin ve sıklığının kısıtlılığı, ışıkların sürekli açık olması, gürültü, hastanın sürekli yatış pozisyonunda olması, televizyon veya radyonun bulunmaması hastalarda en çok stres yaratan faktörler arasındadır. (Candan Dönmez ve ark., 2020; Şahin ve Köçkar, 2018; Zaybak ve Çevik, 2015). Sürekli duyulan cihaz sesleri ve sağlık personelinin sesi, hastalar için en önemli gürültü kaynaklarıdır. Ortamdaki ışığın kapanmaması, hastalarda uykusuzluk sorununa yol açmaktadır. Merkezi havalandırma sistemi, hastaların üşmesine ve ortamdaki kötü kokunun geç dağılmasına neden olmaktadır. Tüm hastaların aynı ortamı paylaşması, monitorizasyon ve tedavi için kullanılan cihazlar ise stresi arttıran diğer faktörlerdir (Özdemir ve Saygı, 2019).

Koroner yoğun bakım ünitelerinde yüksek düzeyde bakım verilmektedir ve bu yoğun bakım üniteleri üst düzey donanıma sahiptir. Hastaların bu yoğun bakımlara kabul edilmeleri sağlık durumlarının kötü olduğu yönünde bir his uyandırabilir. Bu şekilde hisseden hastalar kızgın ve mutsuz olabilirler. Tüm bu faktörler göz önüne alındığında hastaların iyileşme sürecini hızlandırmak ve stres düzeylerini azaltmak için stres yaratan faktörler tanımlanmalıdır (Heidemann ve ark., 2011).

Literatür incelendiğinde yoğun bakım ünitelerinde, hastaların algıladığı stresörler ve yaşadıkları deneyimler konusunda çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Dinlegör Sekmen ve Ünsar, 2018; Özdemir, 2010; Tok Yıldız ve Tel Aydın, 2013; Yaman Aktaş ve ark., 2015). Yaman Aktaş ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışmada, kalp damar cerrahisi yoğun bakım ünitesinde yatan hastalarla yapmış oldukları çalışmada, hastaların en çok algıladıkları stresörlerin ağrı, uyuyamama, mahremiyetin olmaması ve eşini özlemek olduğunu belirtmişlerdir (Yaman Aktaş ve ark., 2015).

Dinlegör Sekmen ve Ünsar (2018) koroner yoğun bakım ünitesinde hasta deneyimleri ile ilgili yapmış oldukları çalışmada kadın hastaların, 61 yaş ve üzerinde olanların, evli olanların, yoğun bakım ünitesinde 6 gün ve üzerinde tedavi gören, akut miyokart infarktüsü geçiren hastaların yoğun bakım deneyimlerinin daha olumsuz olduğunu tespit etmiştir (Dinlegör Sekmen ve Ünsar, 2018). Özdemir (2010) koroner yoğun bakım ünitesinde yatan hastaların deneyimlerinin olumlu olmadığını, ağrısı olan hastaların ölçek toplam puanları ile yoğun bakımda yaşanan deneyimlerin hatırlanması ölçek alt puanının yüksek olduğunu, erkek hastaların kadın hastalardan daha olumsuz deneyime sahip olduğunu bulmuştur (Özdemir, 2010). Tok Yıldız ve Tel Aydın (2013), koroner yoğun bakım ünitesinde yatışı yapılan hastaların uyku kaliteleri ile ilgili yapmış oldukları çalışmada, hastaların büyük bir kısmının diğer hastaların seslerini duyduğu ve hastaların yaşadığı sorunlara şahit oldukları için uyku sorunu yaşadıklarını saptamıştır (Tok Yıldız ve Tel Aydın, 2013). Miranda-Ackerman ve ark. (2020)'nin çalışmasında, stres faktörleri ve uyku güçlüğü arasındaki ilişki incelenmiş, yoğun bakım ünitesinde uyku bozukluğu ile en çok ilişkisi olan faktörlerin anksiyete semptomları, ağrı, yoğun bakım ünitesinin aydınlatılması, hastane personelinin gürültüsü, monitörler ve infüzyon pompaları olduğu tespit edilmiştir (Miranda-Ackerman ve ark., 2020).

Çevresel stresörlerin azaltılması ya da tamamen kaldırılması hastaların tedavisi sürecinde önem taşımaktadır. Bu süreçte; yoğun bakım hemşireleri, hasta bireyin iyileşme ve taburculuk sürecini hızlandırmak için bireysel bakım planını hazırlar, uygular, hastaların iyileşme sürecine olumsuz etkisi olduğunu düşündüğü durumları tespit ederek gereken önlemleri alırlar (Candan Dönmez ve ark., 2020). Hastaların etkilendiği fiziksel ve psikolojik faktörlerin tanımlanması ve etki derecelerinin belirlenmesi, etkin takip ve tedavi için çok önemlidir (Gültekin ve ark., 2018).

Literatürde koroner yoğun bakım ünitesinde hastaların algıladıkları çevresel stresörleri belirleyen kısıtlı sayıda çalışma vardır. Bu çalışmanın sonuçlarının, koroner yoğun bakım ünitesinde, hastaların iyileşme sürecini olumsuz etkileyebilecek çevresel stresörlerin, sağlık ekibi tarafından farkına varılmasını sağlayacağı ve gerekli önlemlerin alınabilmesi için sağlık ekibini yönlendireceği düşünülmektedir. Hastaların çevresel stresörlerden duydukları rahatsızlık düzeyinin, alınacak önlemlerle azaltılması, hasta ve çalışan

memnuniyetine de katkıda bulunabilecektir. Bu çalışma, koroner yoğun bakım ünitesinde yatan hastaların algıladıkları çevresel stresörleri belirlemek için tanımlayıcı bir araştırma olarak planlandı.

Araştırma soruları;

1. Koroner yoğun bakım ünitesinde yatan hastalar, çevresel stresörlerden etkilenir mi?
2. Koroner yoğun bakım ünitesinde yatan hastaların sosyodemografik ve klinik özellikleri, çevresel stresörleri algılama durumlarını etkiler mi?

Yöntem

Araştırmanın Türü

Bu çalışma, Ankara’da bir eğitim araştırma hastanesinin koroner yoğun bakım ünitesinde 01 Ağustos-01 Aralık 2019 tarihleri arasında ve söz konusu hastanenin 10.07.2019 tarihli ve 67/06 karar numaralı etik kurul izni ile tanımlayıcı bir araştırma olarak yapıldı. Araştırmanın evrenini, çalışma yapılan hastanenin koroner yoğun bakım ünitesinde bir yıl içinde tedavi gören 2200 hasta oluşturmaktadır. Örneklem, 01 Ağustos-01 Aralık 2019 tarihleri arasında, dâhil edilme kriterlerini sağlayan bütün hastalar alınmıştır. İdeal örneklem büyüklüğünü tespit etmek için, evren sayısı bilindiğinde kullanılan örneklem hesaplama formülünden yararlanılmış ve örneklem alınacak hasta sayısı 327 olarak belirlenmiştir.

Örneklem hesaplama:

$$\frac{2200 * (1.96)^2 * 0.5 * 0.5}{(0.5)^2 * (2200 - 1) + (1.96)^2 * 0.5 * 0.5}$$

Koroner Yoğun Bakım Ünitesi’nde yatan ve dâhil edilme kriterlerine uyan 315 hastaya ulaşıldı.

Araştırmaya dâhil edilme kriterleri;

- Hastaların 24-72 saattir yoğun bakımda yatıyor olması
- Hastanın iletişim ve iş birliğine istekli olması
- Hastanın yaşının 18-75 yaş aralığında olması
- Hastanın I.V. kateterinin bulunması
- Hastanın oksijen tedavisi alıyor olması
- Hastanın monitörize edilmiş olması
- Sayısal ağrı değerlendirme skalasına göre hastanın ağrı şiddetinin beşin altında olması
- Hastanın araştırmaya katılmaya istekli ve gönüllü olması

Damar içi (I.V.) kanülü bulunmak ve oksijen tedavisi almak kriterleri ölçekte yer alan maddeler içerisinde bulunduğu için verilen cevapların doğru değerlendirilebilmesi açısından dahil edilme kriteri olarak alındı. Şiddetli ağrının, çevresel stresörler

karşısında, hastaların algısını etkileyecek karıştırıcı bir değişken olacağı düşünüldüğünden, sayısal ağrı değerlendirme skalasına göre ağrısı 5 puan ve altında olan hastalar alındı.

Araştırmadan dışlanma kriterleri;

- Hastanın iletişime engel nörolojik ve/veya psikiyatrik sorununun olması
- Türkçe bilmemesi
- 72 saatten uzun süredir yoğun bakımda yatıyor olması (72 saatten uzun süre yatan hastalarda “Yoğun Bakım Sendromu” gelişebileceğinden dolayı araştırmaya dâhil edilmedi.)
- Hastanın mekanik ventilatöre bağlı olması.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında, hastaların sosyodemografik ve klinik özelliklerine ilişkin sorulardan oluşan “Hasta Tanıtım Formu” ve “Yoğun Bakım Ünitesinde Çevresel Stresörler Ölçeği” kullanıldı. Veriler, yoğun bakım ünitesinde yatan hastalardan, yüz yüze görüşme yöntemiyle ortalama 15 dakikalık sürede araştırmacı tarafından toplandı. Görüşmeler için hastaların uyumadığı ve iletişime açık olduğu zaman dilimleri tercih edildi.

Hasta Tanıtım Formu

Araştırmacı tarafından ilgili literatür doğrultusunda hazırlanan bu formda hastaların sosyodemografik ve hastalığa ilişkin özelliklerini içeren toplam 11 soru yer almaktadır (Çınar ve ark., 2011; Şahin ve Köçkar, 2018; Tezcan Karadeniz ve Kanan, 2019).

Yoğun Bakım Ünitesinde Çevresel Stresörler Ölçeği (YBÜÇSÖ)

Yoğun bakım ünitesinde, hastaların algıladığı çevresel stresörleri belirlemek amacıyla, Ballard tarafından 1981 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde geliştirilmiş (Ballard, 1981) ve Cochran ve Ganong tarafından 1989 yılında revize edilmiştir (Cochran ve Ganong, 1989). Çınar ve arkadaşlarının (2011) çalışmasında Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının 2010 yılında Aslan tarafından yapıldığı güvenilirlik çalışmasında, Cronbach’s Alpha katsayısı .94, yarıya bölme yaklaşımı (split half) kullanılarak hesaplanan Spearman Brown katsayısı .91 olarak bulunduğu bildirilmektedir (Çınar ve ark., 2011). Ölçek, 42 maddeden oluşmaktadır. Dörtlü likert tipindedir. Hastanın yoğun bakım ünitesinde algıladığı stresörü tanımlamak üzere maddeler hazırlanmıştır. Maddelerin puanlanması şu şekildedir; “Hiç etkilemez (1 puan)”, “Çok az etkiler (2 puan)”, “Sıklıkla etkiler (3 puan)” ve “Çok fazla etkiler (4 puan)” şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin yapısında, alt ölçekler yoktur ve kesme noktası

bulunmamaktadır. Ölçek 42-168 arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınan puanın artması, yoğun bakımdaki çevresel stresörlerden olumsuz yönde etkilenildiği anlamına gelmektedir. Çalışmamızda, Cronbach's Alpha katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Örneklemin özelliklerine ilişkin verilerin normal dağılıma uygunluğu "Kolmogorov-Smirnov Testi" ile analiz edilmiştir. Bağımsız değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler; kategorik veriler için sayı ve yüzde olarak, sürekli veriler için normal dağılıma uyanlarda ortalama, standart sapma, en büyük ve en küçük değer; normal dağılıma uymayanlar için ortanca, çeyreklikler arası genişlik, en büyük ve en küçük değer olarak verilmiştir. Normal dağılıma uymayan iki değişken arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinde "Mann Whitney U Testi" ve ikiden fazla grup içinse "Kruskall Wallis Testi"

Tablo 1. Hastaların sosyodemografik ve klinik özellikleri (n=315)

Sosyodemografik ve klinik özellikler	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	95	30.2
Erkek	220	69.8
Yaş grupları		
18-39	8	2.5
40-49	63	20.0
50-59	96	30.5
60-75	148	47.0
Medeni Durum		
Bekar	49	15.6
Evli	266	84.4
Eğitim Düzeyi		
Okuryazar değil	24	7.6
İlkokul mezunu	168	53.3
Ortaokul mezunu	46	14.6
Lise mezunu	57	18.1
Üniversite ve üzeri	20	6.4
Kronik Hastalık		
Var	242	76.8
Yok	73	23.2

kullanılmıştır. Niteliksel veriler, "Pearson Ki Kare" ve "Fisher Kesin Ki Kare Testi" ile karşılaştırılmıştır. Analizler için SPSS 22.0 istatistik programı kullanılmıştır. Analiz sonuçları p<0.05 anlamlılık düzeyinde yorumlanmıştır.

Bulgular

Örnekleminimizdeki hastaların yaş ortalaması 58.02±10.42'dir. Hastaların %69.8'i erkek, %53.3'ü ilköğretim mezunu, %84.4'ü evli, %76.8'inin en az bir kronik hastalığı bulunmakta, %48.9'unun hipertansiyonlu olduğu, %48.6'sının yoğun bakımda yatma nedeninin "Miyokard İnfarktüsü" olduğu, %43.5'inin sigara kullandığı, %53.7'sinin daha önce yoğun bakımda tedavi görmediği saptandı. Daha önce yoğun bakımda tedavi görenlerin %30.8'inin bir gün yoğun bakımda kaldığı belirlendi (Tablo 1).

Tablo 1. (devam) Hastaların sosyodemografik ve klinik özellikleri (n=315)

Hastalık Türü*	Sayı	%	
Hipertansiyon	154	48.9	
Kalp Hastalığı	122	38.7	
Diyabet	113	35.9	
Solunum Sistemi Hastalığı	46	14.6	
Hiperlipidemi	8	2.5	
Şimdiki Hastalık			
Miyokard İnfarktüsü	153	48.6	
Koroner Arter Hastalığı	104	33.0	
Kalp Yetmezliği	24	7.6	
Aritmi	23	7.3	
Periferik Arter Hastalığı	11	3.5	
Sigara Kullanımı			
Evet	137	43.5	
Hayır	178	56.5	
Daha Önce Yoğun Bakımda Yatma			
Evet	146	46.3	
Hayır	169	53.7	
Yaş (yıl)	Ortanca (IQR)	Min	Max
Yaş (n=315)	59.00(17.00)	18.00	75.00
Yoğun Bakımda Kaldığı Süre (gün)	Ortanca (IQR)	Min	Max
Yoğun Bakım Yatış Süresi (n=146)	2.0 (3.25)	1.0	46.0

*Birden fazla hastalık işaretlenmiştir.

Hastaların “Algılanan Çevresel Stresörler Ölçeği”nden aldıkları puan ortalaması 56.33±12.09 (Min-Max:42.00-60.00)’dur (Tablo 2).

Tablo 2. Hastaların algılanan çevresel stresörler ölçeği (YBÜÇSÖ)’nden aldıkları puan ortalaması (n=315)

Ölçek	Ortalama ± ss	Min	Max
YBÜÇSÖ	56.33±12.09	42.00	60.00

Tablo 3. Hastaların YBÜÇSÖ toplam puanlarının sosyodemografik ve klinik özelliklerine göre karşılaştırılması (n=315)

Yaş grupları	YBÜÇSÖ Ortancası (IQR)	p	Test istatistiği
18-39 (n=8)	52.0 (7.5)	0.786	$\chi^2=1.062^\dagger$
40-49 (n=63)	54.0 (11.0)		
50-59 (n=96)	53.0(10.75)		
60-75 (n=148)	53.5 (11.0)		
Cinsiyet			
Kadın (n=95)	56.0 (12.0)	0.001 *	$z=-3.237^\ddagger$
Erkek (n=220)	52.0 (10.0)		
Eğitim düzeyi			
Okuryazar değil (n=24)	54.5 (9.50)	0.016 *	$\chi^2=12.18^\dagger$
İlkokul (n=168)	52.0 (10.0)		
Ortaokul (n=46)	57.0 (12.25)		
Lise (n=57)	54.0 (13.0)		
Üniversite ve üzeri (n=20)	55.0 (10.25)		
Medeni durum			
Evli (n=266)	54.0 (9.5)	0.000 *	$z=-3.644^\ddagger$
Bekar (n=49)	50.0(11.25)		
Kronik hastalık			
Var (n=242)	54.0 (10.25)	0.619	$z=-0.498^\ddagger$
Yok (n=73)	54.0 (11.50)		
Şimdiki hastalık öyküsü			
Miyokard İnfarktüsü(n=153)	54.0 (12.0)	0.002*	$\chi^2=17.29^\dagger$
Koroner Arter Hastalığı (n=104)	53.0 (9.75)		
Kalp Yetmezliği (n=24)	52.5 (9.25)		
Aritmi (n=23)	59.0 (14.0)		
Periferik Arter Hastalığı (n=11)	48.0 (2.0)		
Daha Önce Yoğun Bakımda Yatma Durumu			
Evet (n=146)	55.0 (13.0)	0.030*	$z=-2.167^\ddagger$
Hayır (n=169)	52.0 (9.0)		
Sigara Kullanma			
Evet (n=137)	54.0 (10.0)	0.550	$z=-0.598^\ddagger$
Hayır (n=178)	53.5 (11.25)		

†: Kruskal Wallis testi kullanılmıştır

‡: Mann Whitney U testi kullanılmıştır

*p<0.05

Hastaların yaş gruplarına göre YBÜÇSÖ’den aldıkları toplam puanlar karşılaştırıldığında, yaş grupları arasında istatistiksel anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($\chi^2=1.062$, $p=0.786$). Kadın hastaların erkek hastalara ($z=-3.237$, $p=0.001$), ortaokul mezunlarının ilkokul mezunlarına ($\chi^2=12.18$, $p=0.038$), evli olanların bekarlara ($z=-3.644$, $p<0.001$) göre YBÜÇSÖ’den aldıkları puanlar istatistiksel anlamlılıkla daha yüksekti. Hastaların şu anki hastalıkları ile ölçekten aldıkları toplam puan arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=0.002$). Periferik arter hastalığı olan hastaların, miyokard infarktüsü ve aritmi tanılı hastalardan, koroner arter hastalığı olanların aritmi tanılı hastalardan, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük puan aldıkları belirlenmiştir ($p<0.05$). Daha önce yoğun bakımda tedavi görenlerin, yoğun bakımda tedavi görmeyenlere göre, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek YBÜÇSÖ puanına sahip olduğu saptanmıştır ($z=-2.167$, $p=0.030$) (Tablo 3).

Tartışma

Stres, hastalarda hem fizyolojik hem de psikolojik nedenlere bağlı olarak gelişebilmekte ve hastanın sağlığının tüm boyutlarını etkileyebilen zorlayıcı bir durum oluşturabilmektedir (Heidemann ve ark., 2011). Koroner yoğun bakım, II. basamak bir yoğun bakım ünitesidir. III. basamak yoğun bakım ünitelerine göre daha fazla mobil ve bilinci açık hasta bulunmaktadır. Bu nedenle hastalarımızın, çevresel stresörlerden etkilenme düzeyleri, literatürde farklı basamaklardaki yoğun bakım ünitelerinde yatan hastaların bulgularından farklıdır.

Araştırmamızda, koroner yoğun bakım ünitesinde tedavi gören hastaların Yoğun Bakım Ünitesinde Çevresel Stresörler Ölçeği’nden (YBÜÇSÖ) aldıkları puan ortalaması 56.33±12.09’tır. Bu puan, çalışmayı yapmış olduğumuz yoğun bakım ünitesindeki hastaların çevresel stresörlerden düşük düzeyde etkilendiğini göstermektedir. Bizim ölçüğümüzle aynı ölçeği kullanan Tezcan Karadeniz ve Kanan (2019), reanimasyon yoğun bakım ünitesinde yatmakta olan hastalar üzerinde yapmış olduğu çalışmada, ölçek puan ortalamasını 69.26±21.84, Hweidi ve Nizamli (2015) Ürdün’deki iki devlet hastanesinin yoğun bakım ünitelerinde yapmış olduğu çalışmada ise ölçek puan ortalamasını 86.2±15.6 olarak bulmuştur. Bu iki çalışmayla kıyaslandığında, örneklemimizdeki hastaların çevresel stresörlerden etkilenme düzeyinin daha düşük olduğu

görülmektedir. Bu durum yoğun bakım ünitesinde farklı hasta gruplarına ve cihazların kullanımına bağlanabilir.

Hastaların yaş grupları ile YBÜÇSÖ'den aldıkları puan arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu sonuç, örneklemimizdeki hastaların çoğunluğunun 50 yaş ve üzeri grupta yer almasına bağlanabilir. Bizim bulgumuzdan farklı olarak Şahin ve Köçkar'ın (2018) cerrahi yoğun bakım ünitesinde yapmış oldukları çalışmada, 31-50 yaş grubundaki hastaların, diğer yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıkları tespit edilmiştir.

Çalışmamızda kadın hastaların erkek hastalara göre YBÜÇSÖ'nden aldıkları puan, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksekti. Bu durumda kadın hastaların, erkek hastalara göre yoğun bakım ünitesindeki stresörlerden daha fazla etkilendiği söylenebilir. Bu bulgu, kadınların, erkeklere göre fizyolojik ve psikolojik olarak daha hassas bir yapıda olduğunu düşündürmektedir. Bu sonuçta, kadınların, kültürümüzdeki ev ortamında üstlendiği sorumluluklar nedeniyle, sorumluluklarını yerine getirmeye yönelik duyduğu endişelerin de yol açmış olabileceği söylenebilir. Literatürde de kadınlar ve erkekler arasında biyolojik, kültürel ve sosyolojik farklılıklar olduğu, bu nedenle, duygu, algı, davranış, tutum gibi özellikler açısından farklılıklar meydana gelebileceği belirtilmektedir (Çakır ve Baş, 2018). Tezcan Karadeniz ve Kanan' (2019)'ın araştırmasında da benzer sonuç bulunmuştur. Yaman Aktaş ve arkadaşları (2015) ve Locihova ve arkadaşları (2018) cinsiyetin, ölçek toplam puan ortalamasını etkilemediğini saptamışlardır.

Çalışmamızda, ortaokul mezunu hastaların, ilkokul mezunu hastalara göre, çevresel stresörlerden daha fazla etkilendiği bulunmuştur. Bu durum, hastaların eğitim düzeyi arttıkça beklentilerinin ve farkındalıklarının daha fazla olabileceğini düşündürmektedir. Bizim bulgumuzdan farklı olarak, Şahin ve Köçkar (2018)'in yaptığı çalışmada, lise mezunlarının, üniversite mezunlarından anlamlı düzeyde yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir. Locihova ve arkadaşlarının (2018) yaptıkları çalışmada ise, YBÜÇSÖ puanı ile eğitim durumları arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ruiz ve ark. (2018) ise; temel veya mesleki eğitim alan hastaların, üniversite mezunu hastalara göre stresörlerden daha fazla etkilendiğini saptamıştır.

Çalışmamızda, evli hastalar, bekar hastalara göre YBÜÇSÖ'den istatistiksel olarak anlamlı düzeyde

daha yüksek puanlar almıştır. Bu durum, evli hastaların eşlerinden ayrı kalmak zorunda olduğu ve sorumluluklarını yerine getiremeyecekleri hissine kapılmış olabilecekleri için daha yüksek puan aldıklarını düşündürmektedir. Hweidi ve Nizamli (2014)'nin çalışmasında, hastaların YBÜÇSÖ puanları ve medeni durumları arasında fark saptanamamıştır. Şahin ve Köçkar (2018) ise çalışmasında, bizim bulgumuzun aksine, bekar hastaların puanlarını evli hastaların puanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulmuştur.

Çalışmamızda kronik hastalığa sahip olma durumuna göre, hastaların YBÜÇSÖ'den aldıkları puanlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Hastaların büyük bir çoğunluğu, ciddi kardiyak problemlerle baş etmeye çalıştığından, kronik rahatsızlıklarının ikinci planda kaldığı düşünülmektedir. Bu bulgu, Tezcan Karadeniz ve Kanan (2019)'ın bulgusuna benzerdir. Ancak Şahin ve Köçkar (2018)'in çalışmasında, kronik hastalığı bulunmayanların kronik hastalığı bulunanlara göre yoğun bakımdaki çevresel stresörlerden daha fazla etkilendiği saptanmıştır.

Hastaların şu anki hastalıkları ile ölçekten aldıkları toplam puan arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. "Miyokard İnfarktüsü" ve "Aritmi" tanılı hastalar, "Periferik Arter Hastalığı" olanlardan, "Aritmi" tanılı hastalar, "Koroner arter hastalığı" olan hastalardan, istatistiksel olarak, anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır. Yoğun bakıma hastaların yatışı; "Miyokard İnfarktüsü" ve "Aritmi" tanılı hastalar için acil şartlar altında ve plansız, "Periferik Arter Hastalığı" ve "Koroner Arter Hastalığı" olan hastalar için ise planlanmış anjiyografi sonrası yapılmaktadır. İşlem öncesinde hastaların hazırlanması ve yapılacak işlemle ilgili bilgi verilmesi de hastaların stres düzeyini azaltmaktadır. Bu durum, acil şartlar altında, plansız yatan hastaların yoğun bakım stresörlerinden daha çok etkilenmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Hastaların daha önce yoğun bakımda yatma durumları incelendiğinde, daha önce yoğun bakımda tedavi görmüş olan hastalar tedavi görmeyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almışlardır. Yoğun bakım ortamının biliniyor olması stresörlerden daha fazla etkilenildiğini düşündürmektedir. Daha önceki yoğun bakım deneyimleri kötü ise, hastaların, stresörlere şartlanmış oldukları şeklinde de yorumlanabilir. Zaybak ve Yapucu Güneş (2010)'in çalışmasında, hastaların daha önce yoğun bakımda

tedavi görme durumları ile yoğun bakım deneyimleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Şahin ve Köçkar'ın (2018) çalışmasında ise, bizim bulgumuzun aksine daha önce yoğun bakımda tedavi görmemiş olan hastaların YBÜÇSÖ'nden, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldığı saptanmıştır.

Hastaların sigara içme durumları ile ölçek puanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Çalışmamızın yapıldığı yoğun bakım ünitesinde, hastalara yoğun bakımda yattıkları sürede sigara kullanımının kardiyak problemlere sebep olduğu bilgisi verilmektedir. Verilen bu bilgi, sigara kullanan hastalar üzerinde olumlu etkiler yarattığı için sigara içenler ile içmeyenler arasında farklılığa yol açmadığı düşünülmektedir.

Dessotte ve ark. (2016), kalp cerrahisi geçiren hastalarda, ağrının stresör olarak hastaları etkilediğini, ancak cinsiyet, yaş, ameliyat türü gibi özelliklerin ise hastaların stresini etkilemediğini bulmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmamızın bulgularına göre, hastalar, yoğun bakımdaki stresörlerden düşük düzeyde etkilenmiştir. Kadın hastalar, erkek hastalara kıyasla, stresörlerden daha fazla etkilenmiştir. Hastaların yaş grupları, sigara kullanıp kullanmamaları ve kronik hastalıklarının olup olmaması, stresörlerden etkilenmeleri üzerinde herhangi bir farklılık yaratmamıştır. Evli hastalar, bekar hastalara, ortaokul mezunu hastalar, ilkökul mezunu hastalara, "Miyokard İnfarktüsü" ve "Aritmi" tanılı hastalar, "Periferik Arter Hastalığı" olanlara, "Aritmi" tanılı hastalar, "Koroner arter hastalığı" olanlara, daha önce yoğun bakımda yatmış olan hastalar, yatmayanlara göre, yoğun bakımdaki stresörlerden anlamlı düzeyde daha fazla etkilenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda, koroner yoğun bakım ünitesinde yatmakta olan hastaların, çevresel stresörlerden etkilenme düzeyini azaltmak için; yoğun bakım ziyaret saatlerinde değişiklik yapılması ve hastaların yakınlarıyla daha fazla vakit geçirmesi (uygulama değişikliği yapılırken, tedavi saatlerinde aksama olmayacak ve enfeksiyon riskleri göz önünde bulundurulacak şekilde düzenlenmelidir), daha önce yoğun bakımda yatmış olan hastaların önceki deneyimleri, hemşire tarafından dinlenerek, tedirginliklerini ortadan kaldıracak tedbirler alınması, hemşirelik bakımının verilmesi sürecinde, standart bakım planlarının

uygulanması yerine, bireye özgü bakım yaklaşımının dikkate alınması (hastaya ait eğitim düzeyi, cinsiyet, medeni durum, sahip olunan hastalıklar, vb. özelliklerin değerlendirilmesi), hastaya uygulanacak her işlem öncesinde, doktor ve hemşire tarafından bilgilendirme yapılması, çalışmamızın sonuçlarının, klinik hemşireleri ile paylaşılması, özellikle hastaların en çok etkilendikleri stresörler için, hemşirelerin daha duyarlı olmaları ve sağlık ekibinin diğer üyeleriyle birlikte çözüm üretmeleri önerilmektedir. Ayrıca ülkemizde de yoğun bakım düzeylerine göre hastaların algıladıkları stres düzeylerinin karşılaştırılması önerilmektedir.

Araştırmanın Etik Yönü/ Ethics Committee

Approval: Araştırmanın yürütülebilmesi için verilerin toplandığı Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi Etik Kurulu'ndan 10.07.2019 tarihli ve 67/06 karar numaralı Etik Kurul İzni alındı. Araştırmaya katılmayı kabul eden hastalara çalışmanın amacını anlatan ve çalışmaya katılmayı kabul ettiklerini gösteren Aydınlatılmış Onam Formu imzalatıldı. Araştırmaya katılmayı kabul eden hastalara istedikleri zaman çalışmadan çekilme hakları olduğu konusunda bilgilendirme yapıldı.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir/kavram: İB, ÖA; Tasarım: İB, ÖA; Danışmanlık: ÖA; Veri toplama ve/veya Veri İşleme: İB; Analiz ve/veya Yorum: İB, ÖA; Kaynak Tarama: İB; Makalenin Yazımı: İB, ÖA; Eleştirel inceleme: İB, ÖA.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu araştırma için finansal destek alınmamıştır.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

• Koroner yoğun bakım ünitesinde hastaların çevresel stresörlerden etkilenme düzeyleri literatürle kıyaslandığında daha düşüktü.

• Miyokard infarktüsü ve aritmi gibi acil koşullarda yoğun bakıma yatışı yapılan hastaların stres düzeyleri planlı yatış yapılan hastalara göre daha yüksekti.

• Standart bakım planlarının uygulanması yerine, bireye özgü bakım yaklaşımının uygulanmasını önermekteyiz.

Kaynaklar

Ballard KS. (1981). Identification of environmental stressors for patients in a surgical intensive care unit. *Issues in Mental Health Nursing*, 3(1), 89-108.

- Bart A, Weigel B, Dummer B, Machado KC, Tisott T. (2016). Stressors in the relatives of patients admitted to an intensive care unit. *Revista Brasileira de Terapia Intensiva*, 28(3), 323-329.
- Candan Dönmez Y, Demir Korkmaz F, Geçit S. (2020). Yoğun bakım ünitesindeki çevresel stresörlerin hastalar tarafından algılanması. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Science*, 12(2), 190-7.
- Cochran J, Ganong LH. (1989). A comparison of nurses' and patients' perceptions of intensive care unit stressors. *Journal of Advanced Nursing*, 14(12), 1038-43.
- Çakır H, Baş H. (2018). Cinsiyetler ve cinsiyetlerle özdeşleşen davranışların sosyolojik ve biyolojik açıdan değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 176-191.
- Çınar S, Aslan F, Kurtoğlu T. (2011). Yoğun bakım ünitesi çevresel stresörler ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 15(2), 61-6.
- Dessotte CAM, Rodrigues HF, Furuya RK, Rossi LA, Dantas RAS. (2016). Stressors perceived by patients in the immediate postoperative of cardiac surgery. *Rev Bras Enferm*, 69(4), 694-703.
- Dinlegör Sekmen I, Ünsar S. (2018). Yoğun bakım ünitesinde tedavi gören hastaların deneyimlerinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Cardiovascular Nursing*, 9(20), 113-119.
- Gültekin Y, Özçelik Z, Akıncı S, Yorgancı H. (2018). Evaluation of stressors in intensive care unit. *Turkish Journal of Surgery*, 34, 5-8.
- Heidemann AM, Cândido AP, Kosour C, Costa AR, Dragosavac D. (2011). The influence of noise levels on the perception of stress in heart disease patients. *Rev Bras Ter Intensiva*, 23(1), 62-7.
- Hweidi I, Nizamli F. (2015). Stressors in intensive care units in syria: patients' perceptions. *Journal of Research in Nursing*, 20(2), 1-13.
- Locihova H, Axmann K, Padyšáková H, Pončíková V. (2018). Perception of intensive care stressors by patients, nurses and family. *Central European Journal of Nursing and Midwifery*, 9(1), 758-766.
- Miranda-Ackerman RC ve ark., (2020). Associations between stressors and difficulty sleeping in critically ill patients admitted to the intensive care unit: a cohort study. *BMC health services research*, 20(1), 631.
- Özdemir L. (2010). Koroner yoğun bakımda kalan hastaların deneyimlerinin belirlenmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Derneği*, 1, 5-12.
- Özdemir N, Saygı Ç. (2019). Yoğun bakım hastalarında görülen anksiyetede hemşirelik yaklaşımı. *International Journal on Mathematic, Engineering and Natural Sciences*, 9, 23-31.
- Ruiz DCB, Consuegra RVG, Ruiz ITR. (2018). Stressors in patients admitted to adult intensive care units. *Revista de Enfermagem Referência*, 16, 63-72.
- Şahin M, Köçkar Ç. (2018). Bir stresör olarak yoğun bakım. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 2(4), 207-214.
- Tezcan Karadeniz F, Kanan N. (2019) Reanimasyon yoğun bakım ünitesinde yatan hastaların çevresel stresörlerden etkilenme durumları. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 23(1), 1-8.
- Tok Yıldız F, Tel Aydın H. (2013). Uyku hijyeni eğitiminin koroner yoğun bakım sonrası hastaların uyku kalitesine etkisi. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 17(1), 1-7.
- Yaman Aktaş Y, Karabulut N, Yılmaz D, Özkan AS. (2015). Kalp damar cerrahisi yoğun bakım ünitesinde tedavi gören hastaların algıladıkları çevresel stresörler. *Kafkas Journal of Medical Sciences*, 5(3), 81-86.
- Zaybak A, Çevik K. (2015). Yoğun bakım ünitesindeki stresörlerin hasta ve hemşireler tarafından algılanması. *Yoğun Bakım Dergisi*, 6, 4-9.
- Zaybak A, Yapucu Güneş Ü. (2010). Hastaların yoğun bakım deneyimlerinin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 26(2), 17-26.
- Zengin N, Ören B, Üstündağ H. (2019). The relationship between stressors and intensive care unit experiences. *Nursing in Critical Care*, 1-8.